

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XX. De Testibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

respondens saltem qualitate, faciat secundum se facti sententiam, l. scriptum 17. cum seq. C. h. t. Ut purgatio non sit admittenda, c. Ad nostram 12. h. t. cui cum demum locus quando suspectus est reus criminis, quod non probatum, c. 1. sup. De confess. Quando sit plena censenda, & quantum adhibendum fidei testibus, arbitrio iudicis relinquendum; facti enim ea res est.

11. Semiplenæ probationis non est magnus effectus, unde & probationis simpliciter prolata nomine non venit. Præstat tamen aliqualem fidem, cum faciat defetti iuramentum necessarium. Sufficit interdum ad torturam, uti dictum D. de questionib. Onus probationis interdum in adversarium retorquet. Facit & ei, contra quem militat, iuramentum purgationis injungi, d. c. r.

Mandat autem Pont. c. Quoniam 11. h. t. ut iudex habeat Notarium, aut duos idoneos viros, qui acta judicialia describant, ut emergente difficultate de his constare possit; habentur enim legitima ea documenta.

TITULUS XX.

De Testibus.

SUMMARIUM.

1. Testes qui & quales esse debeant.
2. Testis, qui fuerit de familia actoris, an repellendus?
3. Testes domestici qui habeantur.
4. Testis idoneus nemo in propria causa.
5. Coniungues in causa consanguinitatis audiuntur.
6. Testimonium dicere cogi potest, qui iuravit non dicere.
7. Minores & servi quatenus audiendi.
8. Mulier etiam in criminali causa auditur.
9. An & iure Canonico?
10. Socii criminis rejiciuntur à testimonio.
11. Infames, damnati iudicio publico.
12. Criminosi con. victi, aut confessi.
13. Inimici capitales.
14. Laicus contra Clericum an & quatenus admittendus.
15. Item excommunicati, Monachi, Sacerdotes.
16. Forma producendorum testimonium.

18. Citanda pars adversa.
19. Testes qualiter examinandi.
20. Debent esse jurati: & an iuramentum hoc remitti possit?
21. Ratio dictorum à testibus petenda.
22. Productio quarta qualiter admittenda.
23. Productio nova non admittenda post publicata testimonia, aut articulos directo contrarios.
24. Idem quo ad eosdem articulos, non etiam novum à veteri dependentem.
25. Articulus novus quis dicatur.
26. Casus directo contrarii qui.
27. Testes novi in causa appellationis an produci possint.
28. Remittitione facta qualiter productio ulterior concedatur.
29. Testes post publicationem quando reprobari possint.
30. Testes de novo quando producendi.
31. Testium publicatio.
32. Testium fides unde colligenda.
33. Testes regulariter quot probent.
34. Testis unus non probat.
35. Semiplenæ quando probet.
36. Apparitor in ratione officii sui cur credatur.
37. Testes plures singulares quo modo & quando probent.
38. Quid sit tales diversimodè deponant?
39. Testes dissidentes conciliandi.
40. Testi contraria deponenti aut varianti non creditur.
41. Testis dictum suum revocare an possit etiam ex intervallo?
42. Priori, an posteriori dicto sit habenda fides?
43. Testi corrupto non habenda fides?
44. Testis uno in iudicio productus an fidem faciat in alio?

Inter præcipuas probationis species sunt testes, qui sunt personæ ad fidem alienius rei adstruendam adhibitæ. Habiles sint & idonei oportet, ætate, moribus, conditione; extra suspicionem quod gratia ac potentatui sint posthabitu suam ædem; pretio non conducti, c. 1. h. t. l. 5. C. eod. Qua in re multum valet iudicis arbitrium. Hinc non recte evocantur domestici, aut de familia actoris, l. 2. C. h. t.

Quid si de familia actoris fuerit tempore actus, super quo adhibetur? R. Si tempore depo-

depositionis sit extra ejus familiam, non esse illum repellendum, l. 1. §. item *Mummo* 12. D. de *quæst. Barr. ad d. l. 1. §. si erroris*, *Caltr. ad l. 2. n. 2. h. t. Wamef. Conf. 109. n. 11* quia cessat affectus, qui præsumitur impedire existantem in familia, quod minus veritatem adiequat judex: nisi tamen cum fraude sit expulsus, ut testimonium perhiberet, quæ fraus colligetur etiam ex eo, quod postea recipiatur. Et contra si tempore dicendi testimonii sit de familia, qui tempore actus non fuerat, repellitur.

3 Domestici habentur, qui una habitant, ut uxores, liberi, famuli. Liberi etiam non cohabitantes de familia habentur: imò & extra potestatem positos repellit affectus, quod minus pro parente audiantur, c. *super eo* 22. h. t. qui & fratrem pro fratre rejicit, V. *Menoch Arbit. 2. casu* 104. Facit enim ille supprimi veritatem. Ex qua ratione & Advocatus in causa, quam defendit, non est idoneus testis, *arg. l. fin. C. h. t. c. 3. eod. in 6.* unde in locum delegati judicis, si necessario in testimonium sit adhibendus, alius subrogatur, c. *dilecto* 40. h. t. * Hinc & in propria causa nemo idoneus, *l. omnibus* 10. C. h. t. l. nullus 10. D. eod. Excipe causam denuntiationis, in qua denuncians pro teste auditur, c. 4. h. t. Excipe & legatarios, & fidei commissarios, de quibus *Instit. de testam. ordin.* In causa quoque universitatis aut Ecclesiæ auditur is, qui est de Ecclesiâ, aut universitate, cum aliud sit universitatis, aliud singuli de universitate, & res universitatis non sint res singulorum, §. *universitatis* *Instit. de ver. sig. vis.* Ut nemo illorum, qui de collegio vel universitate sunt, possit dici in propria causa testificari, nisi causam ipsam procureat, aut singulos negotium concernat, c. *Insuper* 6. c. *cum nuntius* 12. h. t. * In causa consanguinitatis consanguinei audiuntur, quod eam præsumantur magis scire: c. 5. h. t. Imò & ipsius matris attestantis de consanguinitate dicto statur ante contractum matrimonium, non tamen contractum dissolvit ex ejus solius dicto, sed plurimum testimonium audiendum, d. c. 22. neque enim tam facile dissolvitur, atque impeditur matrimonium.

6 Qui juravit non dicere testimonium, non ideo repellendus, sed cogendus illud dicere, c. *intimavit* 18. h. t. cum hujusmodi juramen-

tum non teneat, ne occultetur veritas, c. *confitetur* 45. h. t.

Ætas facit rejici impuberes, propter judicii defectum. Minores adijunguntur in causa civili, non etiam in criminali, nisi sint majores XX. annis, l. *in testimonium* 20. D. h. t. Servum rejicit conditio, qui tamen liber factus super his, quæ vidit in servitute, rectè deponit, cum scilicet habuerit, l. *Notionem* 99. §. 2. D. de V. S. nisi lex tempore actus requirat habilitatem, uti in testamentis. * Mulier ne quidem in causa criminali rejicitur de jure civili, ut patet *ex l. 1. §. lege Julia D. h. t.* ubi tantum ea rejicitur de jure civili, quæ corpore quæstum fecit, ut exclusio singularis casus faciat in aliis eam admitti, *can. ex eo* XV. q. 3.

Q. An jure Canonico rejiciatur in criminalibus? Resp. Id plerofque velle; per c. *Ferns in fins de verb. sig. c. per text. in can. mulierem* XXXIII. q. 5. nisi de crimine agatur civiliter, Abbas in c. 3. n. 2. h. t. *Glof. 1. ibid. c. Hollican in Summa eod. tit. n. 2.* aut sit crimen exceptum, ex ratione, quod varia sit & mutabilis, Quæ ratio non aliud convincit, quam non facile esse habendam fidem dicto mulieris, non etiam omninò repellendam esse, cum id non exprimitur in jure Canonico, & diversum non statuatur a jure civili. Nisi fortè sit meretrix, quæ dicitur etiam audienda in crimine simoniæ, c. *Tanta* 7. *inf. de simonia*, quasi alias non sit audienda, propter civilitatem: quæ cum non obtineat in mulieribus honestis, non recedat traxeris ad eas istam decisionem. Communis tamen opinio habet, eam rejici à criminalibus criminaliter intentatis, ex ratione, quod in his desideretur probatio omni exceptione major.

Rejiciuntur & criminis socii, c. *veniens* 10. c. *e. Personas* 20. h. t. c. *dictum* sup. tit. 18. propterea quod qui sibi non pepercit, multò minus aliis sit pareiturus. Excepto crimine læsæ majestatis, *cap. 1. sup. de confess.* Ubi & rectè addideris crimen sortilegii. Excipitur & crimen simoniæ, c. 1. eod. in 6. si agatur civiliter.

Rejiciuntur præterea infames, quibus actus illegitimi sunt interdicti, c. *licet* 47. h. t. Sic rejiciuntur hæretici, apostatæ, Judæi, pagani, si testentur contra orthodoxos, *can. pagani cum* 149.

11 *seqq. l. q. 7. quod non ferantur bono zelo ; quamvis e contra Christiani adversus Judæos audiantur, c. Judæi 12. h. t. cum nihil indecentiæ ea res habeat. Neophitus, qui recens ad fidem est conversus, non videtur rejiciendus testis in Christianos, ut rectè tradit contra Felinum Covart. ad Clem. Si furiosus p. 2. §. 2. num. 8.*

12 Facit & crimen aliquos removeri à testimonio, quod periculo non vacet, tales admittere, *can. Neganda 111. q. 11. modò convicti sint, aut confessi, & non emendati, c. Super eo 13. c. Testimonium 54. h. t. Non emendati, testimonium non reprobat, etiam in causa criminali, si civiliter agatur, non si criminaliter, d. c. 54. nisi tamen eum comiteretur infamia, aut reatum perjurii incurrerit, quem non aufert poenitentia, d. c. 54. ubi Gl.*

13 Quod dictum de infami, accipiendum de damnato judicio publico, secundum leges civiles, *d. l. 3. §. lege Julia. non etiam privato, Duar. 2. disp. c. 23. Possunt tamen & ex alia causa infames à judice rejici: cujus est etiam integra fidei hominis testimonium pendere, l. Quasi sum 13. D. eod. Jure canonico infames simpliciter removeri videntur, cum eo requiratur, testes sint fide digni, & omni exceptione majores, c. licet 47. h. t. quales non sunt infames, etiam ex judicio privato.*

14 Inimicitie capitales quin faciant reprobari posse testem, non est dubium, cum non presumatur quid ex fide dicturus; si tamen probentur, *l. Si quis 17. C. h. t.*

15 Laicus in criminalibus contra Clericum ideo non admittitur, quod non tam caritate, quam pravitate moveri putetur; nisi forte suam suorumque injuriam persequatur, *can. 1. 2. 3. Il. q. 7. & tunc ut accuset, non etiam testetur, c. De catero 14. h. t. In causis civilibus laici non reprobandur contra Clericos: imò & foeminae admittuntur in causa impediementi, quo arguitur teneri electus, c. tam literis 33. h. t.*

16 Eccomunicati quin removeantur extra dubium est, quod non habent licentiam cum alijs communicandi. Monachi & Sacerdotes, et si pro negotijs secularibus aut institutis conficiendis non sint rogandi, si tamen interfuerint, fidem faciunt, *can. fin. XIV. q. 2.*

Ad formam productionis testium requiritur eorum citatio: qui si non compareant cogi possunt, *inf. tit. seqq. Producendi regulatiter post litem contestatam, excepto casu, de quo inf. tit. 6. Coram judice, nisi aliud exigat personæ qualitas, aut sexus verecundia, absentia aliudve impedimentum: tunc enim aut mittenda persona discreta, quæ testimonium excipiat, c. 8. h. t. aut, si distent, judici loci examen committendum. Moris est committere Notario causæ, quod permittitur Clem. 1. de offic. deleg. * Ubi necessario citanda pars adversa, si forte quid habeat, quod testibus objiciat, eosque reprobet, c. 2. h. t. Ubi rursus alteri parti licitum est, per testes novos refutare eos, qui alios refutarunt. Ultra refutatio non est permittenda: & hoc est, quod dicitur, probatorios & reprobatorios probatoriorum probare licete, non etiam reprobatoriorum c. Licet 49. h. t. c. 2. eod. in 6. ac res in infinitum abeat.*

Testibus si nihil à parte objectum fuerit, aut contumaciter pars non comparuerit, judex ad examen procedet. Examinabit autem singulos secreto clam partibus, Notario dictorum adnotante; quo prius ab ijs juramento de dicenda veritate omni favore, odio & commodo seposito, c. 5. h. t. neque enim injurato testi creditur, etiam Religioso, c. Tuus 39. c. Nuper 51. h. t.

Q. An juramentum hoc sit de substantia? 20
R. Ita velle Abbatem ad d. c. 39. h. t. verius tamen non esse, cum possit remitti; non tamen nisi utriusque partis consensu, quod utriusque subsit interesse. Judicis consensu opus non videtur, cum causa sit privata, tantum concernens partium commodum, quæ possunt jus suum remittere: quo modo & textus isti nullam faciunt mentionem judicis. Non rectè objicitur, quod juramentum calumniæ nequeat à partibus remitti, ut dictum sup. tit. 7. nam ejus remissio invitaret proximè ad delinquendum, non etiam hujus juramenti. Præterea illud concernit magis favorem publicum, ut judicia sincerè procedant, & lites non protrahantur caluminiosè, hoc vero potius favorem partium, ut facilius remitti possit. Abbas d. c. 59. n. 6. Filin. *ibid.*

Examen fit super articulis, id est capitulis ipsius negotij controversi ab actore prolati.

S Adde

- Addere poterit reus interrogatoria, ut facilius appareat subornatio, si qua sublit *c. 2. eod. in 6.*
- 21 * In depositione testium illud vel maximè curandum, ut ratio dictorum peratur, quia aliàs dicta fides non facient, *l. Sola C. h. r.* quatenus tamen agitur de re perceptibili intellectu, *Gl. in d. l. Sola*: secus si agatur de re perceptibili sensu exteriori, ut visu, auditu, & quidem proprio, non alieno.
- 22 Examinatis ab actore productis testibus: reus suos producit, post iterum actor: quarta productio non est admittenda, nisi cum solemnitate legali, *c. in causis 15. c. Significaverunt 30. h. r.* scilicet ut postius praestet juramentum, quod neque per se, neque per alium testificata, subtaxent, vel didicerit, nec per dolum aut artem aliquam quartam productionem exposcat; sed quia, quos producere desiderat prius habere nequiverit, *c. pen. h. r. c. Nov. De testib. 90 §. quia verò.*
- 23 Non est etiam productio admittenda post publicationem testificatorum, quod facile sit subornatis testibus dicta invertere, *c. cum venisset 25. c. 26. h. r.* Quod & verum est, quando aliquis testificata adversae partis didicit, ex eadem ratione. * Et hoc quoad eosdem articulos, aut directis contrarios, *c. fraternitatis 17. h. r.* nam quoad novum articulum, qui rari ex veteri dependeat, rectè audiuntur testes, cum nunquam super eo fiat auditus aut productus, ut esset subornationis metus. Dico, ex veteri dependeat, nam aliàs frustra super eo producerentur testes, & causae promotionem, *c. cum Joannes 10. inf. tit. 22. De fide in fr. eum ad causam non pertineat.*
- 24 Quæritur, Quis hac in parte dicendus novus articulus à veteri dependens? R. Eum esse, qui facti quidem necessitate sub priori concluditur, non tamen necessitate probationis, hoc est, qui ad factum quidem pertinet, probatio tamen nulla super eo producta. Exemplum est in *d. c. 10. inf. tit. 22.* ubi victus damnatus ad rei venditæ restitutionem auditur postea probare volens talem fuisse venditionem conditionalem, quia super conditione nullus erat auditus testis, sed tantum super venditione, Felio. *ad d. c. Fraternitatis 17. n. 11. c. ibi Joan. Andreas.*
- 25 Alia quaestio est, Qui sint dicendi casus directè contrarij: R. eos, qui directè oppugnant id, super quo testes auditi V. M. Testes sunt auditi super contractu inito, quem admodum verarunt initum esse certo loco: non producerentur postea testes novi, qui deponant loci reum non fuisse, publicatis nimirum testimonij. Super exceptione tamen audiri possunt; veluti si actor probavit se dominum, audietur reus producens testes super praescriptione completa, *l. Emptor C. De praescript. longi temp. l. Si quidem C. De except. l. Exceptionum C. De probat.* Est enim articulus iste novus, ut non sit deneganda productio, etiam post dicta testificata. Et hoc ita in prima instantia.
- Quæritur autem, An in causa appellationis superisdem articulis possit produci novus testis? R. Hanc rem controverti inter interpretes iuris Canonici & civiles: & hos quidem id admittentes ex eo; quod *d. Nov. de testib. 90 §. quia verò* tum loquatur de prima instantia, non verò de causa appellationis, illos verò negare, quod non minor sit metus subornationis in causa appellationis, post publicata testimonia in secunda instantia, quam in prima, ut posita eadem ratione prohibitionis, etiam hic locum habere debet prohibitio. Et horum opinio etiam post dictum textu aperto in *Clem. 2. h. r.* ubi ut propter metum subornationis in prima instantia non producuntur testes post publicata testimonia superisdem aut directè contrarijs articulis, ita nec in secunda ex eodem metu. Nec dicendum cum Felio, *d. c. 17. n. 3.* quando altero iure quid dubium est, tunc sequendum esse aliud, quo res decisa; nam hic neutro iure res dubia: non Canonico, quia clarè decisa *d. Clem. 2. non civilis*, quia decisa quoad primam instantiam: ut succedat argumentum, *l. non possunt D. de legib. eadem ratione*, quæ anima est legis, militante.
- Nec est, quod aliqui I. C. nixi *l. Per hanc C. De temporib. appellat.* aliud velint, quod per eam datur licentia utendi novis adsertoribus rectè enim ea accipitur de capitulis non demum probatis, secundum *l. 6. §. 2. Cod. de appellat.* sive non tam probandi per testes, quam alio modo non obnoxio subornationi. Nihil etiam facit, quod causa appellationis sit alia à prima instantia: nam hoc verum, si instanti in iudicium est deductum, cum attestaciones in uno iudicio faciant fidem in alio, *s. Causam 11. h. r.* ut

h. r. ut inferius dicitur. Videatur hac de re plenius Covarr. Pract. quest. c. 18. n. 6. Glos. in d. Clem. 2. c. 17. ubi Abbas & Felin.

28 Itaque post publicata vel cognita dicta testium, non conceditur ulterius productio, ex causa jam dicta, super illis articulis Facit & renuntiatio; quo minus productio concedatur: nisi sit quoad certos articulos, nam tunc non impedit, quo minus super aliis fiat productio, c. Causam 19. h. r.

29 Sunt autem causae, quae post publicationem depositionum admittunt objectionem in personas testium, si postea demum sit cognitum, quod objicere quis vult, aut ante sit protestatus de his reprobandis, praemisso juramento, quod non agat id ipsum ex malitia, c. Praesentium 31. h. r.

30 Attestationes receptae in iudicio summario, licet publicatae, non impediunt, quo minus in iudicio ordinario idem, vel alii de novo examinentur, c. veniens 38. h. r. Coram arbitro quoque deposita non faciunt fidem in ordinario, sed de novo sunt testes producendi, non obstante publicatione attestationum, nisi vel ipse, contra quem sunt producti, iis stare velit, aut testes sint mortui, c. Praesentias 50. h. r. Sunt & de novo examinandi testes, si antea super quibusdam capitulis male aut minus exacte examinati dicantur, c. Per tuas 48. h. r. Guido Papae decis. 72. n. 3. Et ibid. Ant. Rambaudus in addit. Causa matrimonialis post publicationem alios produci testes postulat, quia non transit in rem iudicatam, & ne peccatum foveatur, Abbas in c. Lator 7. inf. de sen. Et re iudic. Et in c. 6. sup. de probat.

31 Ubi ulteriori productioni omnis via est clausa, post examinata testium dicta. Iudex ea publicat; imo petentibus partibus publicat debet recusare enim esset praeripere reo defensionis facultatem, Felin. in c. Cum 1. c. A. 22. n. 2. inf.

32 De sen. Et re iud. Quibus quantum tribuat ex statu, dignitate, aliisq; testium circumstantiis perpendere, Licet 23. h. r. l. 3. §. 2. l. Quasitum 13. D. eod. Nam vilitas testis fidem ejus minuere solet: uti & diminuit, si dubitanter loquatur, veluti per verbum, Credo, Videtur; illi alia adiant, quae firment depositionem.

33 Ad minimum duorum testimonium desideratur, quod & regulariter sufficit, l. ubi 12. D. eod.

Interdum tamen & plurius exigitur, ut in testamentis, & in casu l. Testium 18. C. h. r. Et l. Antiqua C. Ad S. C. Valerian, & aliis variis casibus.

Unus nequam audiendus, & minimè 34 probat, etiam si praesidali praesulgeat auctoritate, l. 9. in fine C. h. r. aut iudex sit, c. cum à nobis 28. h. r. etiam si super actu proprio deponat, nullum inde coalecurus commodum. Covarr. Pract. quest. c. 33. n. 3. Facilis enim est lapsus unius. Adeo ut ne quidem Princeps generaliter stare possit, ut unius testimonio stetur, quia repugnat praeccepto divino, c. Licet 23. h. r. cui non praevalet lex humana, can. sunt 35 quidam XXV. q. 1. * Facit tamen unius dictum semiplenam probationem, si sit omni exceptione major, & extra omnem suspicionem, non etiam aliàs, ut rectè tenet Jason, in l. Admonendi n. 166. D. de iurejur. & eo tantum casu deferendum juramentum necessarium in supplementum, ut dicitur infra Tit. 25.

Apparitori tamen adferenti citationem à se peractum creditur: facit enim electa personae fides cuiuslibet de officii sui actu legitime exhibito adferenti fidem haberi, Gail, 1. Obser. c. 54. n. 4.

Plures testes singulares majorem vim non habent, quam unus, c. Licet 9. sup. De probat. 37 quales sunt, qui in actibus singularibus sunt singulares, & non concordant. Et hoc, quando super uno actu specifico non iterabili diversimodè testantur, veluti si unus dicat, per Maximium occisum esse Titium in foro. alter verò in extrema civitate, plene de homicidio probatum dici nequit, quia testes non concordant, cum duobus locis non potuerit contingere caedes, Et hoc extra controversiam est.

Dubitatur, quid dicendum, si diversimodè deponat de actu iterabili sive generico? Resp. Non paucis videti, non rejici tales depositiones, propterea quod, licet sint singulares, ad eundem tamen finem tendant, & ex multis singularibus actibus totum probetur. Covarr. alios citans 3. Variar. cap. 3. num. 8. Menoch. De arbitrar. 2. casu 235. num. 23. Sic usurarium volunt probari per plures singulares attestaciones de receptis usuris. & hoc, ut in genere quis censetur usurarius, non etiam ut singuli actus censentur probati. Dubitari tamè de ista sententia posset, cum actus specificus tantum uno

uno teste singulari probetur, arque ita non sufficienti, qui cum altero similiter specifico, uno tantum teste probato, non ponit plenam probationem, ut videtur est apud Gutierrez, 3. *Pract. qu. 12.* Priorem tamen partem, ut communem, plures tenent, Pacianus *De probat. lib. 1. c. 14.* Cravetta *De antiq. temp. lib. 4. c. 4. nu. 1.* Gabriel, *Com. Conclus. lib. 1. De testib. concl. 2. n. 20.* Gail, 2. *Obser. c. 66. n. 12.* Wamel, *conf. de iure Pont. 150. n. 9.* & alii,

39 Si dissident testes, sive ab una parte, sive à diversis hinc inde, iudicis est eos, si possibile est, conciliare, *c. cum tu 16. ubi Gl. h. s.* Si utrimque testes contraria deponentes fuerint pares numero, videtur standum esse dignioribus, & verosimilia deponentibus, magis affirmativè & præcisè, ac majori certitudine. Si in his sit paritas, præferendi testes rei, quòd promptiora sint jura ad absolvendum, quàm condemnandum, *c. ex literis 3. sup. tit. prox.* Nisi favorabilis causa militet ex parte actoris, uti est liberabilis, matrimonialis, & eam concernens, uti dotis, donationis propter nuptias, testamenti *c. fin. inf. tit. 27. De sent. ex re jud. Gl. in d. c. 3.*

40 Contraria deponenti non statuitur: uti nec varianti, quatenus variatio respicit substantiam rei, super qua testis producit. Circa accessoria toleratur, nec ita per omnia fidem derogat.

41 Baldus in *l. eos 27. D. Ad L. Corn. de falsis.* In continenti revocans dictum suum præsumitur errasse. Quod & dicendum videtur, si ex intervallo dictum corrigere velit, errorem allegans & ostendens, eritque extra falsi poenam, ultimumque dictum habebitur validum & legitimum, *c. 7. tit. seq.* neque enim falsi poena tenet innocentem, qualè isto casu ponit error, *Gl. in c. fin. de iur. rejur. in 6.* Ex intervallo, citra erroris probationem contraria respondentem receptum peccare, & falsi reum esse, falsique poena teneri. Bart. in *d. l. eos D. ad L. Corn. de falsis.*

42 Dubium tamen est, An priori dicto, an posteriori sit habenda fides? R. Possè videri neutri fidem esse habendam, propter testis vacillationem, quæ facit eum non respondisse verosimilia. Eò facit, *c. 7. inf. De testib. cogendis,* ubi non reprobantur testimonia in continentia correctæ. Dicendum tamen, si utrumque sit iudiciale juramento firmatum, prius prævalere illique stari. Pro qua parte facit textus in *c. si-*

cui 9. h. s. uti testis, adserenti se corruptum esse posse falsum, non statuitur, nisi aliunde probetur ejus adfessio. Facit & ratio, quia non debet esse in manu testis, per falsi machinationem, parti, pro qua deposuit, præjudicare, tum posterior falsitas non debeat derogare fidei testi in priori testimonio, & jus alteri quantum auferre, Covarr. 2. *Variar. resol. c. 13. nu. 1.* Clarus. *§. fin. qu. 53. n. 13.* Deinde subsequens qualitas testis futuris quidem nocet, non etiam præteritis. Et hoc ita in paritate qualitatis depositionem. Nihil obstat *d. c. 7.* qui vult ultimum testimonium non esse validum, tamquam perjury. Quod si alterum iudiciale fuerit, alterum extrajudiciale, illud videtur prævalere tamquam magis qualificatum & deliberatum. Gail. 1. *Obser. c. 109. n. 7.* Cappel. *Tholos. Decis. 81.* Vide Fachin. *lib. 9. c. 84. & 85.*

Testi corrupto neutiquam habenda fides, modo, probata corruptione, sententia est revocanda, *d. c. sicut 9. h. s.* tamquam lata ex falso testimonio, puniendusque testis tamquam perjury, etiam ab ipso iudice, coram quo productus, cujus forum sortitur, ratione de hâc. Ratio est, quod iudicii auctoritas in tuto sit collectanda, quàm maximè debilitaret impunitas perjury in ipsis subcellis commissi. Ad eò ut testis exceptio quævis, & fori privilegium, *l. nullus 14. Cod. h. s.* ubi adferit Glossa, etiam Clerici posse puniri à laico, coram quo perjury commiserunt. Cautè tamen, admissa ejus opinione, agendum, si poena veniat corporalis, si fligenda, quam laicus Ecclesiastico iudicio relinquet: cui & videtur exactio poenæ peccatiæ relinquenda, propter textum in *c. si delibenti sup. De foro comper.* Vide circa ea de materia latè Covar. *Pract. qu. c. 18. n. 8.*

Cæteterum testimonium testis uno in iudicio etiam in alio fidem faciet, in eadem causa & inter easdem personas, *c. causam 11. h. s.* Idem non tribuitur testimonio recepto in iudicio summario, ut fidem faciat in plenario, *c. ceniens 38. h. s.* uti nec recepto coram arbitro, si iterum est examinandus testis, si pars velit, nisi mortuus sit, quia cum examinari nequeat, præsumitur pro ejus dicto,

l. fin. Cod. h. s.